

Internasjonal kirkehistorie og misjon

Latin-Amerika i fokus

AV NILS E. BLOCH-HOELL

I dagene 25. til 29. august 1987 arrangerte den spanske avdeling av Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée en internasjonal kongress i Salamanca, Spanias eldste universitetsby. Jeg er takknemlig for at jeg med støtte fra Kultur- og vitenskapsdepartementet og Egede Instituttet fikk anledning til å delta i konferansen. Jeg er fremdeles norsk medlem av kommisjonen. Under konferansen deltok jeg forresten i et utvidet styremøte der vi drøftet opptagelse av nasjonale kirkehistoriske foreninger fra tre «nye» land, og der vi drøftet den neste internasjonale konferanse for CIHEC. Den skal finne sted i Lausanne i 1989 og vil blant annet behandle spørsmålet om kirken og finansene, og kirken og den moderne vitenskap. Den siste kvelden under konferansen hadde vi et britisk-norsk møte der vi i store trekk planla en britisk-skandinavisk kirkehistorikerkongress i påsken 1990.

Både forberedelsene til konferansen i Salamanca og gjennomføringen av den var dessverre dårlig organisert. De programannonserte ekskursjoner ble avlyst, ingen liste over konferansens deltagere ble utdelt, og verst av alt: ingen av foredragene forelå til utdeling, enn si i oversettelse, og ingen av foredragene – mange på spansk – ble tolket. Likevel ga konferansen godt utbytte. Programmet var ikke overlesset, så det ble rimelig mulighet til samtaler i grupper eller på tomannshånd. Det var samlet kirkehistorikere fra ca. 18 land, og møtet med fagfolk fra så mange miljøer er stimulerende og lærerikt.

Konferansen var delt i to avdelinger, begge med emner av stor interesse for misjonsteologer: 1. Kirke og samfunn i amerikansk akkulturasjon eller kulturtilpassning, og 2. Jøder og kristne i Middelhavsområdet, begge temaer i kirkehistorisk sikt. Blant deltagerne i seksjon 2 var en professor fra Israel og den nyutnevnte professor i

allmenn kirkehistorie ved Universitetet i Oslo, dr. Tarald Rasmussen, som også hadde et innlegg der.

Hovedtema 1 ble i de fleste foredrag tolket snevert. Amerika var ensbetydende med spansk Latin-Amerika. Men det var unntagelser. Den ene var et foredrag av Françoise Weil (Dijon). Hennes tema var *La christianisation des Indiens de Nouvelle France XVII-XVIII's*. Ny-Frankrike er Canada før 1763, da hele Canada ble underlagt den britiske krone. Dr. Weil påviste forresten en katastrofal nedgang i den indianske befolkning etter at europeerne kom til Amerika, blant annet på grunn av koppepidemier. Jfr. Hans Egede og misjonen på Grønland.

En annen unntagelse fra konsentrasjonen om det spansk-amerikanske var et foredrag av professor Bernard Aspinwall, *Hands across the Sea: Transatlantic Religious Endeavours (1815-1914)*, men det handlet hovedsakelig om britisk arbeid for avholdssaken i USA og falt utenfor konferansens temaer. Dr. A. D. Wright holdt et godt dokumentert foredrag om *Church and State in the Overseas Iberian Empire*. Wrights foredrag hadde et noteapparat som indikerte at han også bygget på selvstendige studier i Vatikanets arkiv. Det var også verdifullt å få saken belyst fra en som ikke var spanier. Spanierne var tilbøyelige til å behandle spansk kolonipolitikk noe apologetisk. Helt til poenget var også et innlegg av amerikaneren Francis F. Guest, *Principles for an interpretation of the history of the California Missions 1769-1833*. Her ble det blant annet pekt på det paradoksale i at indianerne i California forble i kirken tross hård behandling og at de tilsynelatende fant seg i en brutal oppdragelse, trolig fordi den ikke var så ulik den de selv hadde vært utsatt for i sin oppvekst.

Det er bemerkelsesverdig at en representativ internasjonal kommisjon som CIHEC legger slik vekt på misjonsaspekter i kirkens historie. Men det bekrefter vel egentlig bare at vi i Norden ikke har vært helt oppmerksomme på misjonens berettigete plass i den generelle kirkehistorie. I min studietid la nesten alle studenter ved begge fakulteter opp som pensum i kirkehistorie Holmquist/Nørregaard første bind (oldkirken og middelalderen) og av annet bind hele reformasjonstiden. Teologiske studenter fikk således ikke med seg noe av det lille som Holmquist/Nørregaard hadde med om misjonen i nyere tid. Senere er kirkehistoriepensumet skåret ned. På den annen side får norske studenter i dag et bredere tilbud om misjonshistorie/misjonsteologi enn tidligere. Men det er det jo ikke alle som benytter seg av.

Internasjonalt har misjonshistorien styrket sin stilling, først og fremst ved opprettelsen av professorater i misjonsvitenskap verden over, men også mer generelt. Et eksempel på dette er verket *Kirchengeschichte als Missionsgeschichte* (1974–). Et annet eksempel er Torben Christensen/Sven Göransson's store *Kyrkohistoria* som i bind 3 (1976) har atskillig om misjon og den såkalte tredje verden. Som et tredje eksempel vil jeg nevne den internasjonale kongress i Salamanca i 1987. Seksjon 1, som var hovedseksjonen, hadde tre sesjoner med foredrag og panelsamtaler: A. Møte mellom kulturene, B. Antropologi og kristendom, C. De religiøse institusjoner i kulturtilpasningens tjeneste, alt sammen midt i blinken for en misjonsteolog. I tillegg til det ovenfor nevnte franske foredraget om kristianiseringen av Canada, merker man seg at seks av de andre foredrag og innlegg hadde betegnelsen evangelisering som et av ordene i emneformuleringen.

Sammenstillingen sprog og evangelisering spilte stor rolle i fremstillingene. Nordiske forskere ville her heller ha talt om utforskningen av indianske sprog som forutsetning for evangelisering. Selve evangeliseringen fikk man høre lite om. Vekten ble lagt på det lingvistiske, og vi fikk se en imponerende indiansk/spansk, spansk/indiansk ordbok fra 1612 på 473 pluss 397 sider (*Vocabulario De La Lengva Aymarra*). På direkte spørsmål til en meksikansk kirkehistoriker fikk jeg det svar at de meksikanske katekismer og prekerer like godt kunne ha vært brukt i Spania hva innholdet angikk. Vår antagelse om at spansk misjon i Latin-Amerika i det hele tatt ikke praktiserte annen tilpasning eller akkommodasjon enn bruk av ulike indianersprog, ble altså bekreftet. Et foredrag med lysbilder om kildene til den typiske ibero-amerikanske kunst viste derimot at indianske innslag gjorde seg gjeldende i kirkekunsten.

Noen av NOTMs lesere vil kanskje erindre at jeg i 1977 hadde to artikler i dette tidsskrift om Misjonskontinentet Latin-Amerika (s. 129ff., 219ff.). I min bibliografi den gang kunne jeg selvsagt ikke ta med Hans-Jürgen Priens monumentale *Die Geschichte des Christentums in Latinamerika*. Den utkom i Göttingen først i 1978. Ellers har Kjell Nordstokke skrevet flere verdifulle bidrag i NOTM om latinamerikanske spørsmål. Salamanca-konferansen hadde tilsynelatende ingen direkte betydning for norsk misjonsforskning. For meg bevisstgjorde likevel konferansen nødvendigheten av at også norske forskere arbeider seriøst med de spesielle utfordringer

som Latin-Amerika representerer også for misjonsteologer og misjonsledere. Jeg ble stående ved følgende konklusjoner.

1. Den vanskelige og komplekse situasjon i Latin-Amerika illustrerer den gamle sannhet at man må kjenne fortiden for fullt ut å forstå samtiden. Det er således viktig å lære å kjenne det førkristne og det nominelt kristne Latin-Amerikas historie.

2. Den latin-amerikanske frigjøringssteologi ble ikke behandlet i Salamanca. Men misjonsledere og misjonsforskere kan selvsagt ikke neglisjere den. Både dens historiske forutsetninger og dens ulike utforminger så vel som dens mottagelse og innflytelse i og utenfor Latin-Amerika bør undersøkes. Innlegg for og imot frigjøringssteologien har man i overflod. Det er historisk-kritiske undersøkelser som behøves.

3. Pinsebevegelsen i Latin-Amerika må ofres ytterligere oppmerksomhet, både historisk-genetisk og som konfesjonstypologisk strukturanalyse, idet man anvender komparativ metode og sosiologiske synspunkter.

4. Latin-Amerika er formelt sett nesten helt katolsk. Det bør protestantiske misjonærer ta hensyn til og unngå utidig proselyttering. Men Latin-Amerika er i meget stor grad et misjonskontinent. Eldre katolske misjonshistorikere var lite villige til å innrømme dette forhold. Det gjelder endog en fremragende misjonshistoriker som Alphons Mulders (*Missionsgeschichte. Die Ausbreitung des katholischen Glaubens, Regensburg 1960, s. 236ff.*). Nyere katolske forskere er klar over de faktiske forhold og henviser til den mangel på prester som til alle tider har gjort seg gjeldende i Latin-Amerika og til en katastrofal mangel på kristendomsundervisning (Werner Promper, *Priesternot in Latin-Amerika, Löwen 1965*). Hans-Josef Theyssen skrev i 1965 at kristendommen i Latin-Amerika er i den største fare, fordi prestemangelen lar trossubstansen svinne bort, og hedenske skikker skyter opp som frodig ugress (*In alle Welt. Missionsberuf Heute, Köln 1965*). Og René P. Millot gjorde dette enda mer konkret. Offisielt, skriver Millot, er Latin-Amerika sterkt katolsk. «But closer inspection shows that in many areas baptism is the only sacrament received by the majority of the people throughout their whole lives as Christians (René P. Millot, *Missions in the World Today, London 1961, s. 83*). Det annet Vatikankonsil godkjente dette synet offisielt. I en fotnote til konsilets dekret om misjonsvirksomhet heter det: «I denne bestemmelse om misjonsvirksomheten er i følge sakens natur også de deler av Latin-Amerika

inkludert, hvor det hverken finnes et eget hierarki eller et modent kristent liv, og hvor evangeliet heller ikke forkynnes tilstrekkelig» (Det andet Vatikankoncilis dekret *De Activitate Missionali Ecclesiae*, Københ. 1966, s. 72, note 15. Dekretet heter egentlig *Ad Gentes*. Den danske utgaven er også ufullstendig i gjengivelsen av fotnotene. Se Walter M. Abbott/Joseph Gallagher, *The Documents of Vatican II*, London 1967, s. 584, 592, note 21.)

5. Misjonsforskere og misjonsledere må grundig overveie hva som kan være de riktige misjonsmetoder i Latin-Amerika. Oppdraget å forkynne et fulltonende evangelium er jo konstant, men hvordan? Hvordan finne det rette forhold mellom forkynnelse og diakoni? Hvordan gi en adekvat kristendomskunnskap? Hvordan møte den katolske kirke? Og pinsebevegelsen? Og frigjøringsteologien? På hvilke måter bør kirken i Latin-Amerika arbeide for menneskeverd?

International church history and mission

A review of the international congress of the Spanish department of the Commission *Ecclésiastique Comparée*, held at Salamanca on August 25 to 29, 1987.